

narrow the range of these causes and conditions. Modern terrorist organizations are trying to develop deeper ideological and theoretical concepts of their criminal activities. In the future, it is necessary to anticipate and pay more attention to the issues of ideological justification of terrorist activities. Political terrorism, as a complex political and criminological phenomenon, is its own scientific and practical problem, which remains relevant for many decades and will require close attention from scientists in various fields of science – sociology, psychology, conflict and, above all, political science.

Keywords: terrorist organizations, political terrorism, conflict, ideology, democracy, Global Terrorism Index, extremism.

<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2020.29.07>

УДК 327.5

Хоменко Григорій Дмитрович,

кандидат історичних наук,

доцент, професор кафедри публічного управління та міжнародних відносин

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,

khomenko_g@ukr.net; ORCID: 0000-0001-6107-2989

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКОЇ УГОДИ ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ ЯК ПРИКЛАД НОВОЇ МОДЕЛІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Стаття презентує систематизований огляд економічних та соціально-політичних чинників, які визначають зміст функціонування НАФТА як всеосяжної регіональної угоди. Актуальність дослідження інтеграційної проблематики пояснюється необхідністю реалізації відповідної державної політики для захисту національних інтересів. Автор ставить за мету розглянути підходи до вибору найбільш прийнятної моделі інтеграції країнами з різними потенціалами та рівнями розвитку, що обумовлює специфіку взаємодії та триваючі трансформації в рамках ЗВТ. Основними цілями і завданнями є аналіз причин утворення, підсумків діяльності та змісту реформування НАФТА. В якості методів дослідження обрано системний та аналітичний підходи, які дозволяють комплексно розглянути діяльність ЗВТ як єдиного цілого й, одночасно, великого об'єкта, що є результатом узгодженого функціонування усіх його складових. Аргументується, що створення ЗВТ було відповіддю політичних еліт США на інтеграційні процеси в інших частинах світу, зокрема в Європі та Азії. Доводиться, що такі важливі питання суспільно-політичного характеру, як забезпечення рівності, захист довкілля та зміцнення міжнародного миру в регіоні, займали чільне місце в розрахунках засновників об'єднання. Підсумки діяльності НАФТА представлені на основі статистичних даних і свідчать про значний прогрес в економічній, політичній і соціальній інтегрованості США, Мексики і Канади. Стисло розглядаються позиції членів НАФТА під час переговорів та основні зміни в положеннях нової Угоди. Висновки стосуються асиметричного характеру взаємодії між США, Мексикою і Канадою, способу координації міждержавних відносин, які виключають наявність наднаціональних органів управління і можливість обмеження державного суверенітету членів блоку. Наголошується, що зростаюча соціальна напруженість, насамперед в США, визначатиме в майбутньому позитивну динаміку розвитку НАФТА у поєднанні з посиленням односторонніх підходів його учасників.

Ключові слова: регіональна інтеграція, зона вільної торгівлі, національні інтереси, Північноамериканська угода про вільну торгівлю, Угода між США, Мексикою і Канадою, міжнародний мир, прямі іноземні інвестиції, преференційна торговельна угода, захист навколишнього середовища, односторонній підхід.

Вступ. Упродовж двох десятиліть ХХІ ст. проблематика регіональної інтеграції знаходиться серед головних пріоритетів вітчизняної та зарубіжної політичної науки. Особливий науковий інтерес до цього феномена та актуальність його дослідження

пояснюються тим, що інтеграційна парадигма сьогодення тісно пов'язана з необхідністю формування та реалізації відповідної державної політики. В умовах прискореної глобалізації співробітництво між державами обумовлюється не лише економічними міркуваннями, але й політичними та соціально-культурними чинниками. З одного боку, інтеграція уможливорює безперешкодний рух товарів, послуг, капіталів, інвестицій і робочої сили в географічних межах окремого регіону завдяки єдиним правилам функціонування ринкової економіки та вільної торгівлі, прискорюючи перехід до більш ефективного виробництва та підвищення добробуту населення. З іншого, це сприяє формуванню в суспільстві поваги до приватної власності та верховенства права, забезпеченню прозорості в діяльності місцевих і центральних органів влади, проведенню політичних реформ і, в кінцевому рахунку, побудові демократичної, соціальної та правової держави. Відтак, співробітництво країн у політичній сфері визначає напрям руху держави, особливості її внутрішньої і зовнішньої політики. Водночас, з моменту її зародження економічна та політична інтеграція, як об'єктивна закономірність розвитку міжнародних відносин, є ключовим чинником зміцнення миру і безпеки на регіональному рівні.

У сучасному глобалізованому світі, що динамічно інтегрується, моделі регіональної інтеграції можуть суттєво відрізнятись, починаючи від зони вільної торгівлі та митного союзу й, завершуючи спільним ринком і політичним та економічним союзом на зразок Європейського Союзу. Для нашої держави інтеграція в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС є однією з основоположних засад зовнішньої політики, її стратегічним курсом. Важливою віхою на цьому шляху стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, в рамках якої з 1 вересня 2017 р. в повному обсязі почала діяти поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ЗВТ). Враховуючи, що закономірності розвитку інтеграційних процесів у міжнародному просторі є єдиними, оскільки супроводжуються посиленням взаємозалежності їх учасників, результати аналізу тенденцій, особливостей та змісту інтеграції країн різних регіонів світу можуть бути використані для відстоювання національних інтересів України в контексті практичної реалізації євроінтеграційної стратегії нашої держави.

У цій науковій розвідці **метою** є розглянути підходи до вибору найбільш прийнятної моделі інтеграції країнами з різним потенціалами та рівнями розвитку. Північноамериканська угода про вільну торгівлю, більш відома під назвою НАФТА (NAFTA – North American Free Trade Agreement), та підписана у 2018 р. на її основі оновлена Угода між США, Мексикою та Канадою (USMCA – United States, Mexico, Canada) вважається прикладом саме такого, – асиметричного, – типу інтеграції. Окреслюючи **основні завдання**, слід зважати на причини створення, підсумки діяльності та особливості реформування НАФТА після приходу до влади в США у січні 2017 р. Д. Трампа, який впродовж коротких часових термінів здійснив швидкі та рішучі кроки для модернізації цього інтеграційного об'єднання з метою захисту національних інтересів своєї країни. У якості **методів дослідження** обрано системний та аналітичний підходи, які дозволяють комплексно розглянути специфіку діяльності цієї зони вільної торгівлі як єдиного цілого й, одночасно, великого і складного об'єкта.

Проблема формування та розвитку регіональної інтеграції в Північній Америці активно досліджувались в українській та закордонній науковій літературі. Зокрема, цим питанням значну увагу приділяли Дж Бейлі, С. Вайнтрауб, Н. Весела, Е. Вільянуева, М. Вільяреал, Е. ДеПальма, Л. Еден, Р. Рамірес, Р. Фернандес де Кастро, П. Мейєр, В. Метлі, К. Орнелас, Х. Рейєс-Еролес, С. Рендел, Дж. Робінсон, М. Торо, І. Фергюссон, які підготували значний масив досліджень з регіональної інтеграції країн Північної Америки. Зміст цих публікацій відзначається високим науковим рівнем, логічною послідовністю і змістовною завершеністю. Здебільшого вони присвячені аналізу еволюції інтеграційних процесів, особливостей взаємодії країн-учасниць торговельного блоку у контексті суспільної модернізації, економічної лібералізації та наростаючої глобалізації. Водночас, необхідно відзначити, що проблема модернізації Північноамериканської угоди, як наслідок загострення

внутрішньополітичних дискусій щодо результатів її діяльності та посилення соціальної напруженості, передусім у Сполучених Штатах, в іноземній та українській політичній науці комплексно не досліджувалась.

Науковий інтерес викликають праці присвячені проблемі впливу регіональної інтеграції на державний суверенітет США, Канади і Мексики з урахуванням посилення взаємодії та взаємозалежності трьох країн в рамках НАФТА. Гострота дискусії пояснюється тим, що окремі дослідники наголошують на слабкості об'єднання через відсутність постійного міжурядового механізму консультацій (Carranza, 2002). Інші вважають, що пріоритетність відстоювання державного суверенітету, сфера в якій учасники торговельного блоку досягли значних успіхів, безумовно переважає дефіцит міждержавних органів управління (Robinson, 2004). Автор поділяє науковий підхід Дж. Робінсона (2004), який аргументовано доводить, що за таких умов функціонування об'єднання суверенітети Канади та США не зазнали відчутних втрат, тому що «торговельна угода реалізовувала інституційні інтереси їхніх суверенітетів», в той час як «НАФТА сприяла створенню внутрішнього і міжнародного тиску на мексиканську державу й, тим самим, зробила її інституції більш демократичними, більш прозорими і більш підзвітними» (с. 342).

Північноамериканська угода про вільну торгівлю набула чинності 1 січня 1994 р, розширивши за рахунок приєднання Мексики двосторонню угоду між США і Канадою, що діяла з січня 1989 р. Як стверджує один з провідних дослідників регіональної інтеграції, професор кафедри політики та міжнародних відносин Оксфордського університету В. Маттлі (1999) «інтеграція в Північній Америці наприкінці 1980-х рр., як і в більшості інших інтеграційних схем, значною мірою стала наслідком інтеграції в Європі» (с. 185). Така оцінка причин створення ЗВТ в Північній Америці повністю узгоджується з логікою правлячої еліти США: «НАФТА є важливою для нашої довготривалої спроможності конкурувати з Європою і Азією. По всьому світу наші конкуренти консолідуються, створюючи величезні торговельні блоки» (Clinton, 1993, с. 1488).

Оцінюючи можливі політичні наслідки НАФТА на церемонії підписання закону про вступ в силу Угоди Б. Клінтон (1993) заявив: «Я вірю, що ми щойно прийняли рішення, яке дозволить нам створити економічний порядок у світі, що сприятиме більшому зростанню, більшій рівності, кращому захисту навколишнього середовища і більшим можливостям для міжнародного миру» (с. 2140). Один з провідних мексиканських дослідників північноамериканської інтеграції, колишній посол Мексики в США (1997–2000) Х. Рейес-Еролес (2004) також наголошує на важливості оцінки ролі НАФТА під кутом зору відсутньої ще у недалекому минулому політичної логіки, а також «як необхідного інструмента для досягнення більш амбіційної мети: мирного і гармонійного співіснування трьох процвітаючих і самодостатніх країн» (с. 409).

З моменту утворення цього торговельного блоку США, Мексика і Канада отримували беззаперечні переваги від своєї участі в його діяльності. Американський імпорт товарів з країн-партнерів НАФТА зріс з 150,9 мільярдів доларів в 1993 р. до 677,9 мільярдів доларів США у 2019 р. (349%), а експорт за цей же період з 141,8 мільярдів доларів до 548,8 мільярдів доларів США (287%) (Villarreal & Fergusson, 2020). До того ж, у 2019 р. Мексика стала найбільшим торговельним партнером США, обігнавши за цим показником Китай, другою після КНР країною в якості джерела американського імпорту і другою після Канади за обсягами експортованих на її ринок американських товарів і послуг (Villarreal, 2020).

Відтак Канада сьогодні отримує найбільший обсяг американських інвестицій, є важливим торговельним партнером США. Дві країни тісно взаємодіють з цілої низки політичних і безпекових питань та мають високий ступінь інтеграції енергетичних ринків.

Підводячи підсумки першого десятиліття НАФТА, відомі політики і дипломати, провідні вчені й дослідники на міжнародній конференції високого рівня дійшли висновку, що Канада, Мексика та Сполучені Штати Америки зараз є більш інтегрованими економічно, соціально та політично в результаті діяльності інтеграційного об'єднання. Разом з тим, визнавалися недоліки в процесі імплементації Угоди та розглядалися стратегії, які могли б у

майбутньому привести до поглиблення інтеграції на більш справедливих умовах («Conference Proceedings», 2005, с. 7). Показовими у цьому контексті були виступи на конференції засновників НАФТА, колишніх президентів США Дж. Буша-старшого, Мексики К. Салінаса і прем'єр-міністра Канади Б. Малруні, які 17 грудня 1992 р. поставили свої підписи під Угодою. Зокрема, висловлюючи спільну позицію лідерів трьох країн Дж. Буш (2005) наголосив: «Ми слідували обраним курсом, тому що в кінцевому рахунку вірили, що економічна реформа зробить свій внесок в посилення політичної стабільності та демократії у Західній півкулі» («Conference Proceedings», 2005, с. 55).

Впродовж понад чверті століття НАФТА залишалась найбільшим торговельним блоком у світі (сукупний ВВП у 2019 р. – 24,37 трильйонів доларів США), переважаючи за цим показником Європейський економічний простір (18,85 трильйонів доларів США), та поступившись заснованому у листопаді 2020 р. Всебічному регіональному економічному партнерству у складі 16 країн Азії (25,84 трильйонів доларів США) (Richter, 2020). Зона вільної торгівлі у Північній Америці стала всеосяжною регіональною угодою, яка повністю ліквідувала торговельні тарифи на промислові товари та сільськогосподарську продукцію, відкрила можливості для надання широкого спектру послуг, включаючи фінансові послуги, запровадила високі стандарти захисту інтелектуальної власності та прав інвесторів. НАФТА надала преференційний доступ до найбільшого у світі ринку для канадських і мексиканських товарів, створила сприятливі умови для залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Канади і Мексики та посилила передбачуваність комерційних угод. До того ж, на думку багатьох дослідників, «тристороння співпраця з питань безпеки кордонів, боротьби з організованою злочинністю, імміграцією та в енергетичній сфері на федеральному, регіональному та місцевому рівнях створила безпечне і захищене середовище у Північній Америці» (Marczak & Pereira, 2017, с. 29).

Не зважаючи на значні досягнення у сферах, які регулювались її положеннями, НАФТА з моменту утворення постійно перебувала під вогнем критики політиків, науковців, експертів, профспілок і громадських об'єднань США. Зокрема, під час своєї передвиборчої кампанії у 2008 р. тодішній кандидат в президенти Б. Обама заявляв: «Недоліки НАФТА були очевидними під час її підписання і, щоб виправити їх, ми повинні змінити угоду» (Obama, 2008, as cited in Nichols, 2009). Всупереч таким критичним заявам під час його правління не було здійснено жодних практичних кроків для реформування Угоди. Поділяли таку оцінку Угоди й американські профспілки, які до 20-річчя її діяльності підготували аналітичний звіт, завершуючи його висновком про те, що «спадщиною НАФТА і недолугої торговельної політики Сполучених Штатів, яку ця Угода сформувала і відображає, є відсутність зростання зарплат, занепад соціальних стандартів і зростаюча нерівність» («AFL-CIO report», 2014, с. 21).

Негативне ставлення до Угоди досягло свого апогею з приходом до влади в США Д. Трампа (2016), який ще в ході передвиборчої кампанії під час президентських дебатів з кандидатом від демократичної партії безапеляційно назвав її «найгіршою торговельною угодою, що коли-небудь була схвалена в цій країні» (as cited in «Politico», 2016, с. 2). Обґрунтовуючи позицію уряду Сполучених Штатів напередодні тристоронніх переговорів між США, Мексикою і Канадою щодо необхідності перегляду положень НАФТА, в одному з офіційних документів Уряду США відзначалось: «З часу вступу Угоди в силу в 1994 р. дефіцит зовнішньої торгівлі різко зріс, тисячі фабрик закрились, а мільйони американців опинились у скрутному становищі без засобів існування, не маючи більше змоги використовувати професійні навички, яким вони навчались» («USTR Summary of Objectives», 2017, с. 2).

Переговори щодо перегляду положень НАФТА розпочалися у серпні 2017 р., для ведення яких Президент Д. Трамп призначив досвідченого юриста Р. Лайтхайзера новим Торговельним представником США. Ключовими пунктами порядку денного для американської сторони були питання захисту прав інтелектуальної власності, довілля, прав робітників у Мексиці, а також зміна правил про походження товарів і положень про

примусову працю. Американська делегація застосовувала усі можливі засоби тиску на мексиканських та канадських партнерів для досягнення поставленої мети, включаючи погрози залишити стіл переговорів та загалом вийти з тристоронньої торговельної Угоди (Dale, 2017). В ході переговорів США широко використовували також економічні засоби тиску, запровадивши у травні 2018 р. 25% торговельний тариф на продукцію сталеливарної промисловості Мексики та Канади («Presidential Proclamation», 2018). У якості інструментів захисту Канада ввела митний тариф на американську продукцію, що ввозилась на канадський ринок, зокрема метали та алюміній загальним обсягом 12,6 мільярдів доларів та сільськогосподарську продукцію обсягом у 2,5 мільярдів доларів США («NASDA Analysis», 2018). Переговори продовжувались всупереч агресивній риториці лідерів трьох країн.

Канада і Мексика також докладали значних зусиль для відстоювання своїх позицій в частині розширення можливостей для ділових поїздок до США представників бізнесу та включення положень про «захист гендерних прав» (Macdonald & Ibrahim, 2019). Канадська сторона також боролась за ліквідацію торговельних тарифів, що застосовувались Сполученими Штатами по відношенню до продукції молочної та лісопереробної галузей промисловості цієї країни та припинення судового переслідування компанії Бомбардье з боку її головного американського конкурента в особі компанії Боїнг («U.S. Department of Commerce», 2017). Зазначені питання були заблоковані делегацією США і не знайшли відображення у заключному документі. Однак, Мексика домоглась включення в Угоду положення про боротьбу з корупцією, що, на думку мексиканських аналітиків, повинно підвищити конкурентоспроможність країни та зміцнити довіру інвесторів (Agren, 2017).

Відтак Сполученими Штатами не вдалося відмінити субсидії мексиканським державним компаніям і податку на додану вартість на усі комерційні продажі на території Мексики, що негативно позначалось на обсягах американського експорту до цієї країни. Зазнали невдачі також і спроби адміністрації Д. Трампа домогтися ліквідації запровадженої в рамках НАФТА важливої для економіки Мексики програми «макіладорес», тобто розташованих на мексиканській території вздовж спільного кордону складальних заводів автомобільної промисловості, що використовували мексиканську дешеву робочу силу для збирання автомобілів відомих американських брендів та їх експорту до США. Безуспішними були й зусилля звинуватити Канаду в експорті на американський ринок за демпінговими цінами за рахунок державних субсидій продукції деревообробної промисловості, що впродовж усього періоду діяльності НАФТА залишалась важливою статтею доходів для західних провінцій цієї країни. Для того, щоб домогтися поступок від канадських партнерів, американський уряд навіть погрожував запровадити 20% торговельний тариф на ці товари («U.S. Department of Commerce», 2017).

У результаті тривалих і складних переговорів оновлена Угода була підписана лідерами США, Мексики та Канади на саміті «Великої двадцятки» 30 листопада 2018 р. в Буенос Айресі (Аргентина), впродовж 2019 р. успішно пройшла складний процес ратифікації в законодавчих органах трьох країн і вступила в силу 1 липня 2020 р. Угода складається з 34 розділів і 12 додаткових листів, які включають більшість положень НАФТА щодо загального функціонування зони вільної торгівлі та, в той же час, містить значну кількість змін стосовно правил походження автомобілів, врегулювання спорів, державних закупівель товарів і послуг, інвестицій та захисту прав інтелектуальної власності. Найбільшої модернізації зазнали положення щодо послуг, робочої сили та захисту навколишнього середовища. В Угоді також знайшли відображення нові питання, зокрема, стосовно онлайн торгівлі, діяльності державних підприємств, боротьби з корупцією та розбіжностей валютних курсів («USMCA Agreement», 2020).

Відповідно до положень цього договору не менше 75% компонентів автомобілів мають вироблятися в США, Мексиці та Канаді, в той час як в рамках НАФТА цей показник становив 62,5%. Нова Угода також захищає Мексику і Канаду від введення Сполученими Штатами будь-яких додаткових тарифів на продукцію автомобілебудування («Office of the USTR», 2019, с. 7). Канада ж має відкрити ринок для американських сільськогосподарських

продуктів, зокрема сиру та вина. Сполученим Штатам також вдалося домогтися поступок від партнерів щодо ширшого доступу на їхні ринки біологічної продукції фармацевтичної промисловості та більшого захисту для патентів і торговельних марок.

У ході переговорів адміністрація Д. Трампа намагалась анулювати одне з положень НАФТА про механізм врегулювання торговельних спорів, в той час як Мексика і Канада висловлювались за його збереження. Канада навіть застосувала підхід «червоної лінії», жорстко опираючись спробам ліквідації цього важливого механізму. Зрештою всі три сторони погодились залишити існуючу систему врегулювання торговельних спорів, продублювавши цей підхід в розділі про засоби судового захисту торгівлі (Garcia-Barragan et al., 2019, с. 748). Разом з тим, Угодою передбачено вирішення будь-яких торговельних спорів насамперед на основі співробітництва шляхом надсилання однією стороною іншій запиту про проведення консультацій, створення офісів добрих послуг, примирення, посередництва (у випадку недосягнення домовленості) та створення спеціальних комісій для вирішення спорів («USMCA Agreement», 2020).

Одним з найважливіших досягнень Угоди 2020 р. експертами з проблематики Північноамериканської інтеграції вважається розділ про захист навколишнього середовища. У цій частині нова домовленість «варта уваги хоча б тим, що містить найбільшу кількість положень щодо захисту навколишнього середовища, ніж будь-яка інша преференційна торговельна угода, що була предметом переговорів до цього часу» (Laurens et al., 2019, с. 667). Хоча в тексті відсутні будь-які положення стосовно зміни клімату, Угода прямо чи опосередковано містить зобов'язання щодо збереження озонового шару, захисту морського середовища від забруднення суднами, заохочує охорону і стале використання біорізноманіття та ефективний менеджмент риболовства («USMCA Agreement», 2020). Загалом досягнута домовленість узгоджується зі завданнями, які були визначені урядами США, Мексики і Канади своїм переговорним командам в частині захисту довкілля.

Висновки. Насамперед відзначимо головну особливість регіональної інтеграції в Північній Америці: НАФТА стала першою у світі зоною вільної торгівлі, в рамках якої об'єдналися дві розвинуті країни (США і Канада) та країна третього світу (Мексика). Досягнення та недоліки цього асиметричного регіонального інтеграційного об'єднання варто розглядати через призму соціально-економічних моделей розвитку його учасників, які обумовлюють характер взаємодії та триваючі трансформації в рамках ЗВТ. Ще однією визначальною особливістю Угоди є спосіб координації економічних та суспільно-політичних міждержавних відносин в рамках НАФТА, що не супроводжується створенням наднаціональних органів (адміністративного секретаріату, комісії з торгівлі, ради загального ринку, парламентської асамблеї, консультативного форуму тощо), як це відбувається в інших інтеграційних об'єднаннях. Натомість питання взаємовідносин у сферах діяльності об'єднання регулюються відповідними державними установами трьох країн в межах визначених повноважень. Зазначений підхід унеможливорює передачу управління наднаціональним структурам та обмеження суверенітету держав-учасниць торговельного блоку й особливо жорстко відстоюється Сполученими Штатами.

Оновлена Угода про вільну торгівлю між США, Мексикою і Канадою прийшла на зміну НАФТА на тлі загострення глобальної конкуренції та посилення соціальної напруженості, насамперед всередині Сполучених Штатів. Суперечність інтересів великих соціальних груп і неузгодженість в діяльності державних інститутів спровокували хвилю протестів напередодні та після проведення президентських виборів 2020 р., які супроводжувались проявами насильства (рух «Black Lives Matter» – «Життя чорних важливі» тощо). Необхідність стабілізації внутрішньополітичної ситуації вимагатиме від нового президента США ефективного використання усіх наявних політичних та економічних інструментів управління для відновлення втрачених взаємозв'язків між інститутами та соціальними групами.

За таких обставин, Сполучені Штати й надалі традиційно надаватимуть перевагу одностороннім підходам до вирішення питань, пов'язаних із підвищенням

конкурентоспроможності своєї економіки на міжнародних ринках, збільшенням обсягів виробництва та забезпеченням добробуту населення, що може спричинити погіршення відносин з партнерами в рамках ЗВТ. Свідченням односторонніх дій США є один з перших указів Дж. Байден, яким було відкликано виданий у 2017 р. його попередником дозвіл на будівництво транскордонного канадсько-американського нафтопроводу Keystone XL, пояснюючи це міркуваннями захисту навколишнього середовища та необхідністю переходу на рейки «зеленої економіки». Представники уряду, керівники кількох провінцій та бізнесові кола Канади висловили незадоволення рішенням нової адміністрації США, оскільки мова йде про втрату значної кількості робочих місць та інвестованих коштів. Однак, враховуючи існуючу залежність Мексики і Канади від Сполучених Штатів у багатьох сферах, що є визначальним чинником асиметричної взаємодії трьох країн, регіональна інтеграція у Північній Америці, на нашу думку, зберігатиме позитивну динаміку на фоні посилення односторонніх підходів її учасників.

REFERENCES:

1. Agren, D. (2017, October, 17). *View From Mexico on NAFTA: It's Complicated*. Center for International Governance Innovation. <https://www.cigionline.org/articles/view-mexico-nafta-its-complicated>
2. American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations (AFL-CIO). (2014, March, 27). *NAFTA at 20*. [Report]. <https://aflcio.org/reports/nafta-20>
3. Carranza, M. (2002). Neighbours or Partners? NAFTA and the Politics of Regional Economic Integration in North America. *Latin American Politics and Society*. Vol. 44. No 3, 141–157.
4. Dale, D. (2017, October, 10). *Donald Trump's «outrages» demands put NAFTA negotiations at risk as talks resume Wednesday, experts say*. Toronto Star. <https://www.thestar.com/news/world/2017/10/10/donald-trumps-outrageous-demands-put-nafta-negotiations-at-risk-of-collapse-as-talks-resume-wednesday-experts-say.html>
5. *First 2016 Presidential Debate*. (2016, September, 2). Politico. <https://www.politico.com/story/2016/09/full-transcript-first-2016-presidential-debate-228761>
6. Garcia-Barragan, D., Mitretodis, A. & Tuck A. (2019). The New NAFTA: Scaled-Back Arbitration in the USMCA. *Journal of International Arbitration*. Volume 36. No 6, 739–753. <https://www.alston.com/-/media/files/insights/publications/2019/12/the-new-nafta.pdf>
7. Laurens, N., Dove, Z., Morin, J.F. & Jinnah, S. (2019, October, 30). NAFTA 2.0: The Greenest Trade Agreement ever? *World Trade Review*. Volume 18. Issue 4, 659–677. <https://doi.org/10.1017/S1474745619000351>
8. Macdonald, L. & Ibrahim, N. (2019, January, 23). *The New NAFTA Is a Missed Opportunity for Gender Equality*. Canadian Centre for Policy Alternatives. <https://behindthenumbers.ca/2019/01/23/the-new-nafta-is-a-missed-opportunity-for-gender-equality>
9. Marczak, J. & Pereira, K. (2017, October, 1). The Noneconomic Benefits of NAFTA. *Atlantic Council*. www.jstor.org/stable/resrep16792.7
10. Mattli, W. (1999). *The Logic of Regional Integration: Europe and Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Nichols, J. (2009, February, 18). Obama Needs to Keep Promise to Rewrite NAFTA. *The Nation*. <https://www.thenation.com/article/archive/obama-needs-keep-promise-rewrite-nafta/>
12. Remarks by President George Bush (2002, December, 9). *NAFTA at 10: Progress, Potential, and Precedents*. [Conference Proceedings]. Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars-2005. Volume II. (72).
13. Reyes-Eroles, F. J. (2004). North American Integration: A Spontaneous Process or a Driven Enterprise? Sidney Weintraub (editor). *NAFTA's impact on North America: the first decade*. (440). Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies-2004. 391–410.
14. Richter F. (2020, November, 16). *RCEP: Asia-Pacific forms world's largest trade block*. *Published*. Statista. <https://www.statista.com/chart/23503/combined-gdp-of-regional-trade-blocs/>

15. Robinson J. NAFTA and Sovereignty (2004). In S. Weintraub (ed.). *NAFTA's impact on North America: the first decade*. (440). Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies-2004.
16. Office of the United States Trade Representative. (2017, July 17). *Summary of Objectives for the NAFTA Renegotiation*. <https://ustr.gov/sites/default/files/files/Press/Releases/NAFTAObjectives.pdf>
17. Office of the United States Trade Representative. (2019, April, 18). *Estimated Impact of the United States-Mexico-Canada Agreement (USMCA) on the U.S. Automotive Sector*. <https://ustr.gov/sites/default/files/files/Press/Releases/USTR%20USMCA%20Autos%20White%20Paper.pdf>
18. Office of the United States Trade Representative. (2020, July, 1). *USMCA agreement*. <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement/agreement-between>
19. The White House. (1993, September, 14). Public Papers of the Presidents of the United States: William J. Clinton. Book II. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-1993-book2/html/PPP-1993-book2-doc-pg1485-2.htm>
20. The White House. (2018, May, 31). *Presidential Proclamation Adjusting Imports of Steel into the United States*. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/presidential-proclamation-adjusting-imports-steel-united-states-4>
21. U.S. Department of Commerce. (2017, September, 26). *U.S. Department of Commerce Issues Affirmative Preliminary Countervailing Duty Determination on Imports of 100- to 150-Seat Large Civil Aircraft From Canada*. <https://www.commerce.gov/news/press-releases/2017/09/us-department-commerce-issues-affirmative-preliminary-countervailing-1>
22. U.S. Department of Commerce. (2017, April, 24). *Department of Commerce Issues Affirmative Preliminary Countervailing Duty Determination on Softwood Lumber from Canada*. <https://www.commerce.gov/news/press-releases/2017/04/us-department-commerce-issues-affirmative-preliminary-countervailing>
23. Utah Department of Agriculture and Food. (2018, June, 22). *NASDA Analysis of U.S. Tariffs and Foreign Retaliatory Tariffs*. <https://ag.utah.gov/documents/NASDAAnalysisofU.S.TariffsandForeignRetaliatoryTariffs%206-25-18.pdf>
24. Villarreal, M. A. (2020, June, 25). *U.S.-Mexico Economic Relations: Trends, Issues, and Implications*. Congressional Research Service. (28). <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/RL/RL32934>
25. Villarreal, M. A. & Fergusson, I. F. (2020, July, 27). *NAFTA and the United States-Mexico-Canada Agreement (USMCA)*. Congressional Research Service. (44). <https://fas.org/sgp/crs/row/R44981.pdf>
26. Woodrow Wilson International Center for Scholars (2005). *NAFTA at 10: Progress, Potential, and Precedents*. Washington, D.C. https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/NAFTAshort%201_REV1.pdf

Grygorii Khomenko,

PhD in History of International Affairs, Associate Professor, Professor of the Department of Public Administration and International Affairs, National Pedagogical Dragomanov University.

***Modernization of the North American Free Trade Agreement
as an Example of New Model of Regional Integration***

The article presents a systematic overview of economic and socio-political factors that determine the content of the functioning of NAFTA as a comprehensive regional agreement. The relevance of the study of integration issues is explained by the need to implement appropriate public policy to protect national interests. The author aims to examine approaches to choosing the most acceptable model of integration by countries with different potentials and levels of

development, which determines the specifics of interaction and ongoing transformations within the FTA. The main goals and objectives relate to the need of analyzing the reasons for the formation, results of activity and content of the reform of NAFTA. Systematic and analytical approaches have been chosen as research methods, which allow to consider the activity of the FTA as a whole and, at the same time, as a large and complex object, which is the result of the coordinated functioning of all its components. It is argued that the creation of the FTA was a response of US political elites to integration processes in other parts of the world, in particular, in Europe and Asia. It is convincingly proved that such important issues of socio-political nature as ensuring equality, environmental protection and strengthening of international peace in the region took a prominent place in the calculations of the founders of the association. The positions of NAFTA members during the negotiations and the main changes in the provisions of the new Agreement are briefly considered. The conclusions concern the asymmetric nature of interaction between the United States, Mexico and Canada, the way in which interstate relations are coordinated, which preclude the existence of supranational governing bodies and the possibility of limiting the state sovereignty of bloc members. It is emphasized that growing social tensions, especially in the United States, will determine the positive dynamics of NAFTA development in the future, combined with the strengthening of unilateral approaches of its members.

Keywords: regional integration, free trade area, national interests, North American Free Trade Agreement, United States-Mexico-Canada Agreement, international peace, direct foreign investments, preferential trade agreement, environmental protection, unilateral approach.

<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2020.29.08>

УДК 323.1 (410:416)

Гаврилюк Віктор Вадимович,

аспірант кафедри політичних наук

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,

victorgavrilyuk@ukr.net; ORCID: 0000-0003-0682-9429

КОНФЛІКТ У ПІВНІЧНІЙ ІРЛАНДІЇ: ДОСВІД ВРЕГУЛЮВАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Статтю присвячено пошуку спільного та відмінного між конфліктом у Північній Ірландії та на Сході України. Витлумачено сенс термінів і наголосів, які використовуються у рамках тематики: «воєнний конфлікт», «збройний конфлікт», «локальна та регіональна війна». Досліджено врегулювання конфлікту в Північній Ірландії урядом Великої Британії. Визначено кроки щодо врегулювання конфлікту в Північній Ірландії, які були б корисні для врегулювання конфлікту на території Донецької та Луганської областей урядом України. Здійснено короткий узагальнений аналіз успішності виконання деяких зобов'язань урядових програм Кабінету міністрів України (урядів В. Гройсмана, О. Гончарука, Д. Шмигала) щодо врегулювання конфлікту на території Донецької та Луганської областей. Надається оцінка діям Російської Федерації в рамках агресивної політики щодо України. Розглядається врегулювання воєнного конфлікту через дипломатію. Наголошується на важливості військової спроможності та розвитку Збройних Сил України. Запропоновані кроки врегулювання конфлікту мають історію практичної реалізації. У статті розглядається, впровадження перехідного правосуддя, компенсацій за завдані збитки на міждержавному рівні, проведення референдумів щодо тих, чи інших питань. Ці проблеми окреслені як такі, що потребують масштабнішого дослідження. Наводиться теза, що важливим напрямком врегулювання конфлікту є розв'язання гуманітарних проблем: здійснення соціальних виплат, забезпечення доступу до медичних послуг у закладах охорони здоров'я. Заслужує уваги і твердження про те, що загалом урядова політика щодо жителів тимчасово окупованих територій має бути усталеною, стратегічною, націленою на результат у довгостроковій перспективі, а часті зміни міністрів/урядів можуть цьому шкодити та сприяти подальшому відтермінуванню виконання обіцяного.